

Världens lyckligaste land?

Text: Martin Schibbye
Bild: Jonas Grätzer

Cigaretten dinglar halvvägs mellan mungipan och mitten på läppen. 18-årige Chophel Kencho kupar händerna, tänder eld och drar in röken i munnen på ölcaféet i Bhutans huvudstad Thimphu. Lukten av alkohol blandas med doften av tobak. Om någon myndighetsperson hade bevittnat vad som precis skett hade 18-åringens drömmar om att bli officer slagits i spillror. Straffet för att dra ett bloss i offentligheten är sedan den 1 januari 2011 tre års fängelse.

– Om man inte berättar vem som sålde cigaretterna lägger de på ytterligare två år på

straffet, säger Chophel Kencho, blåser ut röken och kväver en hostattack.

I resereportagen beskrivs Bhutan ofta som världens yngsta demokrati och de 700 000 invånarna som lyckligast i världen. Hemligheten sägs ligga i en statligt fastställd filosofi om bruttonationell lycka. Verkligheten är dock något mer komplicerad.

Bhutan är inget vanligt land. Det buddhistiska kungadömet tätt intill molnen i Himalayas väldiga bergsmassiv var länge isolerat från resten av världen. Att se ner i de smaragdgröna dalarna var länge som att stirra in i medeltiden. >

Fram till 1960-talet fanns inga vägar, ingen telefon, ingen post och inga sjukhus. Men under 2000-talet öppnades Pandoras ask på glänt. Tv-apparater tilläts, fler turister släpptes in och regeringen började mäta landets »bruttonational-lycka« i stället för det sedvanliga måttet bruttonationalprodukt.

Bhutan blev snabbt en våt dröm för resejournalister som avlossade alla klyschor om ett Shangri-La i sagoliktande reportage som innehöll gudar i alla väderstreck, rökelse, klostersong, skrällande cymbaler och buddhistiska bönerop.

Journalister som söker politiska svar, i ett land med ena foten i medeltiden och det andra i cyberuppkopplad framtid, har det betydligt svårare.

– Är det ni här ni gömmer er?

Turistguiden Chenda Dorji ser lättad ut när han tittar in på ölkafeet, långt från den klosterborg där han lämnade av oss. Högst 20 000 turister släpps in varje år under välbevakade former. För 200 USA-dollar om dagen ingår en guide, tillika övervakare. Orsaken är en rädsla för att landet ska förlora sin själ, förklarar Chenda Dorji på väg bort från ölkafeet.

– Vi har sett hur de buddhistiska kungadömena Ladakh, Tibet och senast Sikkim försvunnit ur historien. Vi måste gå försiktigt fram för att bevara Bhutan mot ont inflytande från omvärlden, säger han.

Som de flesta bhutaneser har han aldrig rest utanför sitt land. De nyhe-

»Här i Bhutan har vi lycka och välstånd, det är värt att bevara.«

bildtext

»Ett land med ena foten i medeltiden och det andra i cyberuppkopplad framtid.«

ter tv-kanalerna visar lockar honom inte heller att börja resa.

– Jag har sett på nyheterna om krig och svält i omvärlden. Här i Bhutan har vi lycka och välstånd, det är värt att bevara.

I en tid när demokratin bryter in på kontinenten och det kungliga palatset i grannlandet Nepal nyligen blivit nationalmuseum sedan landet blivit republik, kan man förstå oron hos dem som vill försvara den sista buddhistiska bastionen i Himalaya. För att rädda monarkin meddelade Bhutans kung Jigme Singye Wangchuck 2006 att han planerade att abdikera till förmån för sin 26-årige son Jigme Khesar Namgyel Wangchuck, samtidigt som en ny konstitution togs fram i vilken det kungliga enväldet skulle ersättas med folkstyrelse.

– Kungen gav oss demokrati, en majoritet ville ha kvar monarkin, men kungen sade då till folket att kommande kungar kanske inte kommer att vara lika snälla som han, förklarar Chenda Dorji.

I det första valet, som hölls 2008, tilläts två kungatrogna partier att ställa upp. Ett av dem, *Bhutan Harmony Party*, vann en jordskredsseger.

Bhutan/bakgrund

Bhutan ligger i södra Himalaya mellan Kina och Indien. Landet tros ha omkring 800 000 invånare, varav de flesta är buddhister. En minoritet av nepalesiskt ursprung är hinduer. Bhutan var helt isolerat från omvärlden till omkring 1970. Den första landsvägen, från indiska gränsen till den då nyinrättade huvudstaden Thimphu, hade byggts på 1960-talet. Landet blev medlem av FN 1971, vid en tid då Bhutan kände sin självständighet hotad av både Indien och Kina. Indien har ett betydande politiskt och ekonomiskt inflytande. Bhutan är ett av världens fattigaste länder, men de knappa resurserna är ganska jämnt fördelade. På senare år har turismen blivit en av Bhutans viktigaste inkomstkällor. Bhutan är det enda landet bland FN:s medlemsstater som formellt är »klimatnegativt«. Det vill säga landet tar emot eller »absorberar« en högre volym av växthusgaser än det släpper ut.

AmnestyPress 01/11

bildtext

I centrala Thimphu får förändringens vindar det att smattra i böneflaggorna. I den nystartade tidningen *The Journalists* redaktionslokaler råder en febril aktivitet.

– Vi är inne i en spännande demokratiseringsprocess, säger en av journalisterna som vill vara anonym.

2006 antogs en ny medielag, som avskaffade statens informationsmonopol. På bordet bredvid honom ligger sju tidningar av vilka fem har startats det senaste året. Flera artiklar handlar om sociala problem som droger och våldtäkter. De nya flyglinjerna till Bangkok, Dhaka och Calcutta har inte bara fört med sig turister. Diskussionen om landets framtid är glödhet. »Varför bygger vi vägar när vi inte har bilar« undrar en insändarskribent.

– Konkurrenten är hård, pressen är ung och modig och prövar vingarna, berättar journalisten.

Han tycker att pressen är friare än de politiska partierna och känner inte av någon censur.

– Kungen kan vi kritisera om vi vill, inga problem, säger han.

Men alla är inte lika imponerade av »demokratiseringsprocessen«. R.K Dorji, ordförande för *Druk National Congress*, utsågs i höstas, efter 15 år av fängelse och husarrest i Indien, till talesperson för demokratiörelsen i exil.

– Det är en lögn att kungen har skänkt demokrati till Bhutan, sanningen är att det är omvärldens tryck som har fått kungen att dela med sig av makten, säger han i telefon.

Han är inte imponerad av ett val där

»Det är en lögn att kungen har skänkt demokrati till Bhutan.«

endast ingifta släktingar till kungen tilläts delta och han anser att de nepalitalande lhotsampas från landets södra delar fortfarande diskrimineras av majoritetsbefolkningen, drukpas, som talar dzongkha. Dessutom innehåller konstitutionen skrivningar som ger monarkin rätt att genom dekret, »kasho«, upphäva parlamentets beslut. – Kungen är rädd för att tappa kontrollen om fler partier tilläts, därför har inte heller några lokala val hållits som utlovat, säger R.K. Dorji. Mest besviken är dock R.K. Dorji

på omvärlden som har låtit sig luras av Bhutans så kallade val och prat om bruttonational-lycka som har förskönat de feodala dragen:

– Ingen lät sig luras av valet i Burma, det internationella samfundet måste pressa även Bhutan att införa verklig demokrati.

Nästa val planeras till 2013 och R.K Dorjis främsta krav är att även oppositionella partier tilläts delta, att de politiska fångarna i Bhutan släpps och att flyktingarna repatrieras.

I Thimphu har ölkafeet börjat fyllas av vinterlovslediga tonåringar. Chophel Kencho fimpar cigarettens mot bordsskivan. Storbilds-tv:n visar en musikvideo där Miss Bhutan krämar sig på en flygplansvinge till Bollywood-inspirerad musik. Chopels kompis Sanyay Tshering sjunger karaoke till låten. Även det är ett nöje som snart kan förbjudas.

– Regeringen är rädd för förändring. Snart är det också slutsjunget eftersom staten vill komma åt prostitutionen, säger Sanyay Tshering.

Trots kritiken är de optimistiska. Den nye unge kungen är i deras egen ålder och förstår den moderna tiden. Chophel Kencho gick i kungens skola och kan berätta att han är en riktig kvinnokarl.

– Kungen sade till mig att om jag får problem med tjejer kan jag komma till honom. Han kan magi för hur man får dem att bli kära, säger han och de som sägs vara världens lyckligaste tonåringar viker sig av skratt. ■

Bhutan i årtal

- 1958 förbjuds slaveriet.
- 1961 Huvudstaden Thimphu grundas.
- 1973 Bhutan får radiosändningar.
- 1974 Första turisten anländer.
- 1999 Tv tilläts.
- 2000 Det första internetkaféet öppnas
- 2006: Leicesters Universitet prickar ut Bhutan på *World map of happiness*, som den lyckligaste nationen i Asien.
- 2008 Jigme Khesar Namgyel Wangchuck kröns till kung. Det första valet hålls.

AmnestyPress 01/11